

A SZENT KORONA ÉS A KORONÁZÁS KÖZJOGI JELENTŐSÉGE

IRTA
TIMON ÁKOS

BUDAPEST, 1907
RÁKOSI JENŐ BUDAPESTI HIRLAP UJSÁGVÁLLALATA

A szent korona és a koronázás közjogi jelentősége.

A magyar nemzet a koronát, Szent István koronáját, szentnek tartja s ezzel a fölfogásával a monarchikus államformában élő nemzetek között egyedül áll. Ez a fölfogás a magyar nemzetben akkor vert gyökeret, akkor lépett előtérbe, amidőn egyfelől a koronázás ténye alkotmányjogi jelentőséget nyer, elveszti tisztán egyházi jellegét, másfelől kifejlődik a korona közjogi fogalma.

A koronázás nálunk is, mint általán a középkori népeknél, a keresztény egyháztól vette eredetét és így eredetében egyházi, nem államjogi, nem alkotmánybiztosító intézmény. Ez utóbbi jelentőségét csak akkor nyeri, amidőn

királyaink koronázásuk alkalmával nem csak az egyházi esküt, az úgynevezett „iuramentum iustitiae et pacis“-t teszik le; hanem megesküsznek az alkotmányra: a nemzet jogainak, törvényeinek, kiváltságainak és szabadságának fenntartására. Ezt minálunk okmányilag II. Endre óta lehet igazolni. Ettől az időtől számítjuk a koronázásnak alkotmányszerű jelentőségét s innentől kezdve tapasztaljuk annak a nagyfontosságú közjogi elvnek érvényre emelkedését, hogy csak az tekinthető a magyar állam törvényesen uralkodó királyának, akit Szent István koronájával megkoronáztak.

A koronázás alkotmányjogi jelentőségével kapcsolatosan fejlődik ki a magyar nemzet közmeggyőződésében a szent korona közjogi fogalma, mysteriuma,* ami által a magyar nép az államiság és a valódi közhatalom fogalmához valamennyi nyugati népnél korábban eljutott. Ez képezi a magyar állami élet és a magyar közjog középkori fejlődésének sajátos jellemvonását napjainkig, amely azt az egykoru nyugati államszervezetektől megkülönbözteti.

* A mysterium kifejezést már az 1440. évi manifestumban megtaláljuk. — V. Ö. Timon. Magyar alkotmány és jogtört. III. kiadás, 495. l.

A magyar nép az államot, mint az összesség érdekében szervezett társadalmat, mint szerves egységet a szent koronában látja megtestesítve. Ehhez képest a szent koronát úgy fogja föl, mint egyfelől a magyar állam szuverénitásának, nemzetközi önállóságának symbolumát; másfelől személyesítve, mint a nemzetben gyökeredző, a királyt és a nemzetet együtt megillető főhatalom birtokosát. A szent korona mysteriummal bír, a főhatalom bennrejlőnek tekintetik.

Amióta nálunk a szent korona közjogi fogalma, személyisége, vagy ami ezzel egyet jelent, mysteriuma kifejlődik, ez képezi az állami szervezet talpkövét, kiindulási alapját. Az állami élet és szervezet minden tényezője közvetlen kapcsolatban áll a szent koronával s attól nyeri éltető erejét. Egyfelől minden jognak és hatalomnak forrása a szent korona, másfelől az összesség, az állam érdekében teljesítendő szolgálatok és közkötelességek a szent korona felé irányulnak.

Az állami főhatalom, ellentétben a nyugati népek fölfogásával, nem a király személyéhez fűződő hatalom, hanem a szent korona hatalma (jurisdictio Sacrae Regni Coronae), az állami fel-

ségjogok nem királyi felségjogok, hanem a szent korona jogai (jura Sacrae Regni Coronae), amelyek a szent koronát, mint eszmei személyt illetik meg és attól szállanak át a királyra. Az ország területe, a szent korona területe, a királyi jövedelmek, a szent korona jövedelmei és mindaddig, amíg az ősiségi birtokrend fennállott, minden szabad birtokjog a szent koronától, mint gyökértől vette eredetét (radix omnium possessionum) s arra szállott vissza.

A szent korona mysteriumához tartozik az is, hogy a magyar nemzet a szent koronában egyesül királyával. Egykoron mindaz, aki szabad birtokjogát a szent koronától származtatta, tagja volt a szent koronának (meinbrum Sacrae Regni Coronae) és ez alapon résztvevő a szent koronát megillető főhatalmi jogok gyakorlásában; ma pedig az 1848. évi törvények óta az egész magyar nemzet a szent koronát fején viselő királlyal egyetemben alkotja azt az egységes közjogi egészet, élő szervezetet, amit a középkori források a szent korona egész testének (totum corpus Sacrae Regni Coronae) neveznek, napjainkban pedig államnak nevezünk.

A szent korona közjogi fogalmának, szemé-

lyiségének kifejlődése hozta létre nálunk a valódi közhatalomnak, az állami hatalomnak tiszta fogalmát, mely a nemzetben, az állammá szervezett népben bírja gyökerét és annak akarata alapján, a koronázás útján száll át a királyra. Ehhez képest a szent korona mysteriuma és azzal kapcsolatosan a „totum corpus Sacrae Regni Coronae” mint a főhatalom tulajdonképeni birtokosa, korántsem egyházi eredetű fogalom, nem a „Mysterium Christi” utánzata, hanem valóságos államjogi constructio, amely a magyar közjognak és államszervezetnek jelenleg is kiindulási alapját, sarktételét képezi.

Amióta a magyar nemzet a szent koronában látta az önálló állami lét jelképét és személyesítve a főhatalom birtokosát, szükségképpen érvényre kellett emelkedni annak a közjogi tételnek, hogy a koronázás a királyi hatalom alkotmányszerű birtoklásának és gyakorlásának nélkülözhetlen feltétele, mert a királyi hatalom a szent koronával a koronázás által száll át a királyra. Világosan kimondja ezt már Hunyadi Mátyás Pozsony városához intézett meghívó levelében: „törekszünk az ország koronájának felvételére, mint amelyben az egész királyi mél-

tóság ereje és összessége rejlik“. Ugyanezt a közjogi tételt tanítja Werbőczy is, midőn előadja, hogy már Szent István óta a birtokadományozásnak joga és teljes hatalma az uralkodással és kormányzással együtt az összességtől (communitas) és az összesség hatalmából az ország szent koronájára és következésképpen fejedelmünkre és királyunkra lett átruházva.

Nem is volt szükség nálunk a koronázás kötelezettségét törvényben előírni. Pótolta a törvényt a nemzetben élő az a köztudat, az a jogmeggyőződés, mely az állami hatalomban foglalt jogokat a szent koronában rejtlőnek tekintvén, a királyi hatalom törvényességét is a koronázáshoz kötötte. Erre a nemzeti közmeggyőződésre támaszkodva tanítja a mi öreg mesterünk Werbőczy, hogy Magyarország mindenik királyát a szent koronával megkoronázni szokták; valamint mondja az 1572. évi II. decretum 1. cikke, hogy „Rudolf fejedelmet Magyarország régi törvényei és intézményei értelmében a magyar szent koronával megkoronázták“. A régi törvények és intézmények alatt itt a régi szokásjogot, a nemzetben élő jogmeggyőződést kell értenünk, mert az 1687. évi decretum előtt nin-

csen törvényünk, mely a koronázást kötelezően előírná.

A magyar nemzet a trónöröklési rend elfogadásával az 1687. évi decretumban, majd az 1723. évi pragmatika szankcióban a Habsburg-dinasztia trónra jogosult ágainak javára királyválasztási jogáról lemondott ugyan, de azért az öröklés jogán álló király is a szent koronától koronázás útján nyeri törvényes hatalmát. A magyar közjognak az az alaptétele, hogy a főhatalom a szent koronától származik át a királyra, továbbra is érvényben maradt. Úgy az 1687. évi decretum, mint a pragmatika szankció világosan előírja, hogy az öröklés jogán álló király tartozik magát a hitlevél kibocsájtása és az alkotmányt biztosító eskü letétele mellett megkoronáztatni.

Koronázás nélkül a magyar közjog szerint nincs törvényes király, nincs törvényes királyi hatalom, mert ezt a hatalmat a trónra jogosított a nemzet akaratából a szent koronától kapja. Nincs alattvalói kötelesség, mert a nemzet szabad tagjai, a nemesek — amint azt Werbőczy tanításából világosan látjuk — csak a törvényesen megkoronázott király (*rex legitime coronatus*) hatalmának vannak alávetve. Csak a megkoro-

názott király szentesíthet törvényeket s adományozhat a szent korona jogán birtokokat és egyéb kiváltságokat.

Ugyanezek a közjogi tételek tükröződnek vissza az 1790. évi decretum 3-ik cikkében is, mely a koronázás határidejét a trónüresedés beálltától hat hónapban állapítja meg. A koronázásnak hat hónap alatt okvetlenül (inomisse) meg kell történnie. Ez alatt az idő alatt a trónutód, a haereditarius rex, csak az alkotmány-
nyal megegyező kormányzati hatalmat gyakorolhatja, de a kiváltságok osztogatása, ami alatt régi jogunk szerint a törvények szentesítése is értendő, csak a törvényesen megkoronázott királyt illeti meg. Ha a törvényben előírt határidő sikertelenül folyik le, a jogfolytonosság megszakad, a trónutód uralkodása törvényellenessé válik, tényei és rendelkezései a közjog szempontjából semmisek és érvénytelenek; nemcsak törvényeket nem szentesíthet, de semmiféle államhatalmi ténykedést jogérvényesen ki nem fejtethet. Az alattvalói hűség is csak a koronázási határidőként megszabott hat hónapon belül áll fenn, mert valamint 1848 előtt a nemesek, úgy jelenleg az állampolgárok, mint a szent koronának

tagjai, csak a megkoronázott király törvényes hatalmának vannak alávetve.

A koronázás tényével két nagyfontosságú alkotmánybiztosíték áll közvetlen kapcsolatban: a koronázási eskü és a hitlevél. Az egyik a magyar állam alkotmányos jogrendjének vallásos, a másik irásos jellegű biztosítása. Mindkettőben erőteljes külső kifejezésre jut a koronázás nagy közjogi jelentősége. Úgy a koronázási eskü, mint a hitlevél azt célozza, hogy a szent koronát fején viselő király, mint a főhatalom alkotmányszerű birtokosa, ezzel a nagy hatalmával vissza ne élhessen, hogy a magyar állam alkotmányos jogrendjét, nemzetközi függetlenségét, területi épségét, valamint az állampolgároknak törvényben biztosított jogait és szabadságát sértetlenül fenntartsa és másokkal is megtartassa. A hitlevél 5-ik pontja a jogfolytonosságot a legélesebben domborítja ki, amelyben a megkoronázott király az ő örökösait és utódait is kötelezi, hogy majdan mint megkoronázandó örökös királyok a hitlevélbeli biztosítások elfogadását előrebocsájtani és arra az esküt letenni tartoznak.

A koronázásnak az e célra összehívott országgyűlésen a kath. egyház részvétele mellett kell

történnie. A magyar közjognak az a régi tétele, hogy „a királyok koronázása mindig a nemzet akaratától függ és a korona hatása és ereje a nemzet beleegyezésében rejlik” — jelenleg is érvényben van olyan értelemben, hogy a nemzetet képviselő országgyűlésnek joga és feladata megvizsgálni, vajjon a megkoronázandó a praemátika szankció alapján jogosan igényelheti-e a magyar királyi trónt, valamint feladata gondoskodni aziránt is, hogy a trónutód a koronázás alkotmányyszerű feltételeinek eleget tegyen. Ez a közjogi tétel közvetlenül kifejezésre jut az által, hogy a szent koronát a király fejére az ország első főpapja, a hercegprimás és az előtt hivatalánál fogva a nádor, jelenleg pedig az országgyűlés külön megbízottja együttesen teszik fel.

Az is egyik alaptétele a magyar közjognak, hogy a koronázást Szent István koronájával, a szent koronával kell eszközölni, mert a nemzeti köztudat szerint a koronázás alkotmányjogi hatása, mysteriuma, mely a főhatalom átruházásában áll, a szent koronához van kötve. Elégge bizonyítja ezt III. Endre, Károly Róbert, I. Ulászló és I. Mátyás koronázásának története, valamint a koronaöri méltóság keletkezése, amelyhez

hasonló közjogi intézményt egyik európai államban sem találunk.

A szent koronában jut külső kifejezésre Szent István birodalmának közjogi egysége, egységes főhatalmi szervezete, amelybe a társországok is bele vannak foglalva, mert ők is tagjai a szent koronának. Valamint egy a korona, mint a főhatalom symboluma és személyesítve annak birtokosa; ugy egységes maga a királyi hatalom is. Egy a koronázás, egy az eskü és a hitlevél, valamint egységes az állampolgárság.

A magyar nemzet ezeréves állami léte és így világtörténeti szereplése, léte, fennmaradása a szent koronával a legszorosabban van egybeforrvá. A magyar nemzet önálló állami élete, nemzetközi függetlensége a szent koronával áll vagy bukik. Ez a nemzeti közmeggyőződés adja magyarázatát a magyar nép erőteljes monarchikus érzetének, mely talán erősebb, mint bármely más európai nemzeté. A magyar nép a szent koronában látja alkotmányos állami életének, közszabadságának legnagyobb biztosítékát, palládiumát. Ezért nagy ünnep, a legnagyobb nemzeti ünnep visszatérte, felséges királyunk megkoroná-

zásának negyvenéves évfordulója, mely minden magyar szívében felkent királya iránt őszinte hálaérzetet és hódolatot fakaszt. Örömnépe ez a szent koronának, amelyben a szent koronát fején viselő királyunk az ő hűséges nemzetével és alattvalóival, mint a szent korona tagjaival egy testté válik.

